

## ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

© 2017 БЕЗРОДНА О. С., ЛЕСИК В. О.

УДК 336.71:65.012.12

Безродна О. С., Лесик В. О.

### Теоретико-методичні аспекти оцінювання фінансової стабільності банківської системи

Метою статті є обґрунтування напрямів і розробка методичного інструментарію оцінювання фінансової стабільності банківської системи. З урахуванням властивості емерджентності банківської системи як складного системного утворення та результатів аналізу наукової літератури доведено необхідність визначення її фінансової стабільності за такими групами показників: інтенсивності кредитно-фінансової взаємодії на міжбанківському ринку; функціонального призначення банківської системи у забезпеченні макроекономічного розвитку; структурних змін і фінансових диспропорцій у банківській системі та діяльності системних банків. Запропоновано методичний підхід до оцінювання фінансової стабільності банківської системи, що передбачає проведення кількісної інтегральної оцінки її рівня та надання якісної інтерпретації результатів з використанням методів ентропії та «золотого перетину» відповідно. Використання удосконаленого підходу дозволить виявляти джерела поширення ризиків у банківській системі та розробляти комплекс дієвих регулюючих заходів відповідно до визначеного рівня її фінансової стабільності. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення домінант забезпечення фінансової стабільності банківської системи, а також порогових значень індикаторів її оцінки, що діагностують настання кризи та можуть бути використані як інструмент макропруденційної політики.

**Ключові слова:** фінансова стабільність, банківська система, емерджентність, фінансові диспропорції, системно важливі банки.

**Рис.:** 2. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 46.

**Безродна Олена Сергіївна** – кандидат економічних наук, старший викладач, кафедра банківської справи, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

**E-mail:** olena\_bezrodna@ukr.net

**Лесик Віталій Олексійович** – аспірант, кафедра банківської справи, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

**E-mail:** vitlesyk@gmail.com

УДК 336.71:65.012.12

UDC 336.71:65.012.12

### Безродна Е. С., Лесик В. А. Теоретико-методические аспекты оценивания финансовой стабильности банковской системы

Целью статьи является обоснование направлений и разработка методического инструментария оценивания финансовой стабильности банковской системы. С учетом свойства эмерджентности банковской системы как сложного системного образования и результатов анализа научной литературы приведены аргументы относительно необходимости оценивания ее финансовой стабильности с использованием таких групп показателей: интенсивности кредитно-финансового взаимодействия на межбанковском рынке; функциональной нагрузки банковской системы в контексте обеспечения макроекономического развития; структурных изменений и финансовых диспропорций в банковской системе и деятельности системных банков. Предложен методический подход к оцениванию финансовой стабильности банковской системы, предусматривающий проведение количественной интегральной оценки ее уровня и осуществление качественной интерпретации результатов с использованием методов энтропии и «золотого сечения» соответственно. Применение усовершенствованного подхода позволит выявлять источники распространения рисков в банковской системе и разрабатывать комплекс эффективных регулирующих мероприятий в соответствии с определенным уровнем ее финансовой стабильности. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является определение доминант обеспечения финансовой стабильности банковской системы, а также пороговых значений индикаторов ее оценки, которые диагностируют наступление кризиса и могут быть использованы в качестве инструмента макропруденциальной политики.

**Ключевые слова:** финансовая стабильность, банковская система, эмерджентность, финансовые диспропорции, системно значимые банки.

### Bezrodna O. S., Lesik V. O. Theoretical and Methodological Aspects of Assessing the Financial Stability of the Banking System

The aim of the article is to substantiate the directions and develop methodological tools for assessing the financial stability of the banking system. Taking into account the emergence character of the banking system as a complex systemic formation and the results of the analysis of scientific literature, arguments are given regarding the need to assess its financial stability using the following groups of indicators: intensity of the credit and financial interaction in the interbank market; functional load of the banking system in the context of ensuring macroeconomic development; structural changes and financial imbalances in the banking system and the activity of systemically important banks. There proposed a methodological approach to assessing the financial stability of the banking system, which implies quantitative integral assessment of its level and qualitative interpretation of the results using the methods of entropy and "golden section", respectively. The application of the improved approach will allow identifying sources of risk distribution in the banking system and develop a set of effective regulatory measures in accordance with a certain level of its financial stability. Prospects for further research in this direction are to determine the dominants of ensuring the financial stability of the banking system as well as the threshold values of its assessment indicators, which serve to diagnose the crisis and can be used as a tool for the macro-prudential policy.

**Keywords:** financial stability, banking system, emergence, financial imbalances, systemically important banks.

**Fig.:** 2. **Tbl.:** 5. **Bibl.:** 46.

**Bezrodna Olena S.** – Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer, Department of Banking, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

**E-mail:** olena\_bezrodna@ukr.net

Рис.: 2. Табл.: 5. Библ.: 46.

**Безродная Елена Сергеевна** – кандидат экономических наук, старший преподаватель, кафедра банковского дела, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

**E-mail:** olena\_bezrodna@ukr.net

**Лесик Виталий Алексеевич** – аспирант, кафедра банковского дела, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

**E-mail:** vitlesyk@gmail.com

**Lesik Vitaliy O.** – Postgraduate Student, Department of Banking, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

**E-mail:** vitlesyk@gmail.com

**Вступ.** Як і будь-яка відкрита економічна система, банківська система є дуже уразливою і чутливою до деструктивного впливу з боку як зовнішніх, так і внутрішніх соціально-економічних і політичних факторів, що, своєю чергою, викликає погіршення основних параметрів її розвитку, обмежує можливість забезпечення нормального функціонування грошового ринку, негативно впливає на організацію платіжного обороту, спричиняє розбалансованість фінансових потоків між банками й іншими суб'єктами господарювання і, як наслідок, зумовлює зниження макроекономічних показників і рівня конкурентоспроможності країни в цілому. Тому дослідження питань оцінки фінансової стабільності банківської системи та моніторингу зміни індикаторів, що її визначають, не втрачають своєї актуальності протягом багатьох років. При цьому слід зазначити, що теоретичним і практичним аспектам фінансової стабільності банків присвячено достатньо велику кількість наукових публікацій зарубіжних і вітчизняних дослідників, а відповідні аспекти, зокрема пропозиції з удосконалення науково-методичних підходів до її оцінки для усієї банківської системи, залишаються недостатньо висвітленими. До того ж аналіз наявних підходів з відповідного питання, який наведено в [31], дозволив дійти висновку, що у жодному з них не враховані всі особливості функціонування банківської системи як складного системного утворення, у тому числі: складні зв'язки між її елементами, специфіка внутрішньої організації, місце в економіці й основні функції. Саме ці аспекти й дозволяють виокремити загальні системні властивості банківської системи, до яких разом із цілісністю, ієрархічністю та цілеспрямованістю відноситься і її емерджентність, врахування якої в контексті оцінювання та забезпечення фінансової стабільності банківської системи має досить високу практичну цінність. Це пов'язано з тим, що властивість емерджентності (в теорії систем її також називають інтегративністю або неадитивністю) полягає у тому, що система має інші характеристики, які відсутні у її складових [31, с. 299]. Враховуючи змістовне навантаження властивості емерджентності, визначення рівня фінансової стабільності банківської системи запропоновано здійснювати за такими групами показників: інтенсивності кредитно-фінансової взаємодії на міжбанківському ринку, функціонального призначення банківської системи у забезпеченні макроекономічного розвитку, структурних змін і фінансових диспропорцій у банківській системі та діяльності системних банків. Кожен із зазначених напрямів оцінки фінансової стабільності банківської системи дозволяє підкреслити саме ті характеристики складного системного утворення, що відрізняють її від структурних елементів, і тому запропо-

новані групи індикаторів не можуть бути застосовані для оцінки фінансової стабільності банків. Наголошення уваги на необхідності врахування відмінностей у складі показників оцінки банківської системи та банків зумовлюється й тим, що в деяких роботах, зокрема, К. М. Жулінської [16], В. В. Коваленко та Ю. О. Гаркуші [23], В.І. Міщенко та О. К. Малютіна [33], І. М. Чмутової та В. Ю. Біляєвої [1], оцінювання фінансової стабільності банківської системи пропонується здійснювати за показниками достатності капіталу, ліквідності, ділової активності, ризикованості й ефективності. В такому разі підходи до оцінки банківської системи та банків є ідентичними, що є достатньо спірним питанням і може бути вирішеним лише шляхом порівняння результатів їх практичної апробації.

Слід зазначити, що обґрунтованість визначених напрямів оцінювання фінансової стабільності банківської системи з позиції її емерджентної властивості підтверджується й результатами проведеного аналізу наукової літератури з питань кредитно-фінансових відносин між суб'єктами міжбанківського ринку, функціонального навантаження банківської системи та діяльності системно важливих банків (далі СВБ). Так, наприклад, особливості реалізації механізмів міжбанківського кредитування як інструменту підтримання ліквідності та забезпечення стабільності банківської системи розглядаються у роботах таких дослідників, як: Є. О. Бублик [3], О. Д. Вовчак [5], С. Б. Єгоричева [15], О. М. Кузьмак [28]–[29], Г. В. Миськів [5], В. І. Міщенко [32], С. В. Міщенко [34], С. П. Прасолова [15], А. В. Сомик [32], Є. В. Шепель [45] та ін.

О. М. Кузьмак [28] зазначає, що банки часто розглядають ринок міжбанківських кредитів (є частиною ринку позичкових капіталів, на якому відбувається перерозподіл вільних грошових ресурсів між банками та Національним банком України, а також між собою) як оперативне джерело засобів для активних операцій в інших сегментах фінансового ринку, і тому з усіх наявних на сьогодні фінансових інструментів міжбанківські кредити найбільш оперативно реагують на зміну кон'юнктури фінансового ринку і є своєрідним барометром його стану [28, с. 6–7]. У роботі [29] О. М. Кузьмак також робить наголос на особливостях забезпечення фінансової стійкості банківської системи шляхом рефінансування та недоліках відповідних механізмів у вітчизняній практиці.

О. Д. Вовчак та Г. В. Миськів [5] акцентують увагу на тому, що кредити НБУ та банків, що надані на міжбанківському кредитному ринку, виступають своєрідною «надбудовою» до цілого кредитного ринку держави. Саме ці види кредитів задають певний «тон» – формують макроекономічну кредитну політику для функціонування решти

суб'єктів-кредиторів ринку: держави, банківських і небанківських фінансових установ, суб'єктів господарювання [5, с. 78].

Є. О. Бублик [3] зауважує, що активний розвиток ринку міжбанківського кредитування (МБК) у період фінансово-економічної кризи 2008 р. підвищив значення цього сегмента кредитного ринку та зумовив зростання його ролі як інструменту підвищення ліквідності банківської системи та набуття ринком МБК певних ознак індикатора стійкості банківської системи України [3, с. 15]. С. Б. Єгоричева та С. П. Прасолова [15] на основі аналітичних досліджень роблять аналогічний висновок і зазначають, що у докризові 2007, 2010–2013 рр., які характеризувалися зростанням довіри до банків і до національної валюти як засобу заощадження, рефінансування як інструмент монетарного регулювання практично не використовувалося. Своєю чергою, у кризові 2008, 2014 рр., коли відбувалося критичне зниження рівня ліквідності банків, обсяги рефінансування НБУ зростає в десятки разів. Виходячи з цього, автори [15] стверджують, що у кризових фазах зростає роль прямого регулювання рівня ліквідності банківської системи через кредитний канал, пов'язаний із виконанням такої функції центрального банку, як кредитора останньої інстанції [15, с. 251–253].

О. М. Колодізев [25] звертає увагу на те, що врахування показників оцінки інтенсивності кредитно-фінансової взаємодії між суб'єктами міжбанківського ринку як одного з напрямів оцінки фінансової стабільності банківської системи дозволяє не тільки підкреслити специфіку структурної організації банківської системи та наявність внутрішніх зв'язків між її елементами, але й головне – виявити кризові тенденції, які пов'язані із недостатністю ліквідних активів, необхідних для здійснення поточних платежів банків, та свідчать про погіршення умов для реалізації їх трансформаційної функції.

Враховуючи той факт, що фінансову стабільність банківської системи у загальному розумінні трактують (в тому числі такий підхід наведено у глосарії банківської термінології, що представлений на сайті НБУ [7]) як можливість ефективного виконання функцій банківської системи в умовах існуючих внутрішніх дисбалансів і зовнішніх потрясінь, пропозиції щодо використання індикаторів оцінки функціонального навантаження банківської системи у забезпеченні макроекономічного розвитку як параметрів визначення рівня фінансової стабільності банківської системи є логічними та не потребують додаткового обґрунтування. При цьому, як зазначає О. О. Затварська [17], важливо розуміти, що банківська система має своє особливе призначення, виконує свої специфічні функції в економіці, які не просто повторюють призначення і функції окремих банків, а є явищем більш вищого порядку, з іншими кількісними та якісними ознаками [17, с. 8]. У такому випадку виникає питання, реалізація яких функцій банківської системи має найбільшу значущість для забезпечення її фінансової стабільності.

Найбільш поширеною є точка зору (також наведена у роботах В. В. Коваленко [22], М. І. Савлука [8], В. С. Стойки [42], С. О. Хайлук [44] та ін.), що основними функціями банківської системи є: функція створення грошей і регулювання грошової маси, трансформаційна та стабілізаційна функції. При цьому С. О. Хайлук [44, с. 76] для конкрети-

зації ознак, за якими можна зробити висновок про рівень ефективності функціонування банківської системи, дещо деталізує ці функції, виходячи з яких в контексті власного дослідження оцінку її стану пропонує здійснювати за такими напрямками: структурна оптимальність банківської системи; соціально-економічна ефективність банківської системи; фінансова стійкість банківського сектора; стійкість і рівновага на грошово-кредитному ринку; стійкість і рівновага на валютному ринку.

О. В. Дзюблюк [11] серед функцій банківської системи виокремлює посередництво у кредиті, посередництво у платежах і випуск кредитних грошей [11, с. 55–60]. І. І. Дяконова [9] головні цілі діяльності банківської системи пов'язує з регулюванням і стабілізацією на грошово-кредитному ринку та зазначає, що вони спрямовані на: забезпечення суспільного нагляду і регулювання банківської діяльності з метою узгодження інтересів банків і загальносуспільних інтересів; забезпечення надійності та стабільності функціонування банківської системи в цілому з метою стабілізації грошового обігу та безперервного обслуговування економіки [9, с. 34].

У Стратегії розвитку банківської системи 2016–2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізація економіки» [43, с. 5] основною функцією банківської системи визначено оптимальний перерозподіл капіталу для фінансового забезпечення прискореного розвитку економіки, а розбудову фінансово потужної і стабільної банківської системи, яка буде ефективно виконувати цю функцію, а також забезпечення стабільності національної грошової одиниці (з позиції валютного курсу і рівня інфляції), що є Конституційною функцією Національного банку України, – окреслено як головні цілі реалізації цієї Стратегії.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що для визначення фінансової стабільності банківської системи пріоритетним є оцінювання ефективності реалізації таких її функцій, як забезпечення стабільності національної грошової одиниці (в контексті валютного регулювання та регулювання грошового обігу) та безперервного обслуговування економіки в процесі задоволення фінансових потреб суб'єктів господарювання.

Виокремлення третього напрямку оцінки фінансової стабільності, що передбачає врахування структурних змін і фінансових диспропорцій у банківській системі, зумовлено тим, що у такій складній і динамічній економічній системі під впливом стимулюючих і дестимулюючих факторів постійно відбуваються структурні перетворення (з'являються нові та ліквідуються неплатоспроможні банки, змінюється кількість їх структурних підрозділів), та водночас можуть відбуватися різновалентні фінансові процеси, наявність яких є проявом емерджентності банківської системи та характеризує особливості її функціонування, на відміну від окремих структурних елементів. Зокрема, в системі можуть бути як прибуткові, так і збиткові банки; з достатнім і низьким рівнями капіталізації; з надлишком і браком ліквідних активів; статутний фонд банків може бути сформований як вітчизняним (державним і приватним), так і іноземним капіталом.

Можливість існування різновалентних зв'язків між параметрами діяльності окремих груп банків, що є доказом властивості емерджентності для банківської системи України, також виявлено Г. Т. Карчевою [20, с. 62] та об-

грунтовано за результатами аналізу побудованих економічних моделей, які свідчать про наявність зворотного зв'язку між активами та фінансовим результатом лише для банків групи 2 та групи 4. До того ж необхідно звернути увагу на той факт, що у 2014–2015 рр., протягом яких спостерігалася криза ліквідності вітчизняної банківської системи, що підтверджується погіршенням багатьох показників, обсяг операцій НБУ з мобілізації коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів перевищував обсяг наданих кредитів рефінансування: 2014 рік – у 7 разів, 2015 рік – у 38 разів (розраховано за даними, наведеними у звітах НБУ [41] та на основі аналітичної інформації щодо результатів проведення операцій НБУ з регулювання ліквідності банків [40]). Для порівняння наведемо значення показника обсягів мобілізації коштів банків шляхом розміщення депозитних сертифікатів відносно обсягів наданих кредитів рефінансування у період світової фінансової кризи: у 2008 році – 0,34, у 2009 році – 0,71. Виходячи з цього, достатньо високі значення відповідного показника протягом 2014–2015 рр. свідчать про те, що окремі банки вкладали значні обсяги коштів у депозитні сертифікати НБУ, і тому кризу ліквідності, яка спостерігалась у цей час, називати всеохоплюючою досить складно. За таких умов для вироблення більш обґрунтованих висновків щодо наявності чи відсутності кризових тенденцій у банківській системі виникає необхідність виявлення та аналізу характерних для неї фінансових диспропорцій за такими критеріями, як: ефективність діяльності, ліквідність і достатність капіталу банків. Ефективність діяльності банків визначено за показником їх чистого прибутку (збитку), ліквідність – за показником частки високоліквідних активів у робочих активах (оптимальним значенням показника вважається 20–25 %; за такого його рівня підтримується достатня ліквідність і не знижується прибутковість банку), достатність

капіталу – за показником капіталізації банку (оптимальне значення  $\geq 10\%$ ).

Вибір відповідних напрямів оцінки фінансових диспропорцій у банківській системі обґрунтовується тим, що показники ефективності діяльності, ліквідності та достатності капіталу найчастіше використовуються сучасними дослідниками для визначення рівня фінансової стабільності як банківської системи, так і окремих банків. Проте в межах авторського підходу, на відміну від робіт інших науковців, по-перше, перелік показників є меншим, а по-друге, для оцінки враховуються не самі значення фінансових коефіцієнтів, а визначається кількість банків із високим (або достатнім) і низьким їх рівнями.

Розподіл часток банків України за відповідними показниками, що демонструють наявність різновалентних фінансових процесів у банківській системі та визначають характерні для неї фінансові диспропорції, наведено у табл. 1.

Дані, що подано у табл. 1, підтверджують наявність суттєвих дисбалансів у банківській системі не лише у 2009 та 2014 роках, але й протягом 2015–2016 рр., що обґрунтовується негативною динамікою зміни окремих показників. Так, незважаючи на те, що у 2015 році частка банків із недостатнім рівнем капіталізації знизилась вдвічі, частки збиткових банків і банків із низьким рівнем високоліквідних активів зросли на 9,92 та 12,67 п.п. відповідно. У 2016 році позитивні зміни відбулися лише за рахунок скорочення кількості збиткових банків (на 6,78 п.п.), частка банків із браком ліквідності залишалась достатньо високою (більше 63 %) і практично незмінною, а частка банків із низьким рівнем капіталізації виросла з 11,01 % до 17,20 %. Виходячи з цього, можна стверджувати, що аналіз розподілу часток банків за рівнем їх ефективності діяльності, ліквідності та достатності капіталу є досить інформативним для виявлення кризових імпульсів у банківській системі, що спри-

Таблиця 1

Розподіл часток банків України за показниками ефективності діяльності, ліквідності та достатності капіталу у період 2007–2016 рр.

Роки	Ефективність діяльності		Ліквідність		Достатність капіталу	
	Частка прибуткових банків, %	Частка збиткових банків, %	Частка банків із низьким рівнем високоліквідних активів, %	Частка банків із надлишком ліквідності, %	Частка банків із низьким рівнем капіталізації	Частка банків із достатнім рівнем капіталізації
2007	99,42	0,58	31,21	47,98	12,14	87,86
2008	97,80	2,20	46,70	35,71	11,54	88,46
2009	65,38	34,62	43,96	39,56	18,68	81,32
2010	80,00	20,00	29,14	48,57	16,00	84,00
2011	82,86	17,14	30,29	56,00	17,14	82,86
2012	89,71	10,29	34,29	45,14	14,86	85,14
2013	88,89	11,11	41,67	43,33	14,44	85,56
2014	67,72	32,28	50,63	34,81	22,15	77,85
2015	57,80	42,20	63,30	25,69	11,01	88,99
2016	64,52	35,48	63,44	26,88	17,20	82,80

Частка банків із достатнім рівнем високоліквідних активів (20–25 % від обсягу робочих активів): 2007 рік – 20,81 %; 2008 рік – 17,59 %; 2009 рік – 16,48 %; 2010 рік – 22,29 %; 2011 рік – 13,71 %; 2012 рік – 20,57 %; 2013 рік – 15 %; 2014 рік – 14,56 %; 2015 рік – 11,01 %; 2016 рік – 9,68 %.

Джерело: сформовано авторами на основі [38]



чиняють погіршення рівня її фінансової стабільності. Проте для наочного представлення фінансових диспропорцій у банківській системі й уникнення дублювання інформації під час оцінювання її фінансової стабільності (оскільки показники в межах кожного з напрямів, наведених у табл. 1, є оберненими), що є достатньо важливою вимогою при проведенні аналітичних досліджень, необхідним є врахування саме показників співвідношення кількості банків, стан яких характеризує наявність різновалентних явищ і фінансових процесів у банківській системі.

Виходячи з того, що трансформації у структурі статутного капіталу банків також можуть призводити до зміни фінансової стабільності банківської системи, показники рівня експансії іноземних інвесторів і держави як власників у банківській сфері необхідно враховувати в процесі її оцінки.

Слід зазначити, що в умовах глобалізації фінансових ринків питання впливу іноземного капіталу на стабільність банківської системи є вкрай актуальним і розглядається у роботах багатьох дослідників, зокрема, таких як: О. М. Владимир [12], Т. Д. Гірченко [6], О. В. Дзюблюк [12], І. І. Д'яконова [10], М. Г. Дмитренко [13], Ж. М. Довгань [14], С. Б. Єгоричева [2], Ю. В. Жежерун [13], І. Б. Івасів [19], В. В. Коваленко [24], О. М. Колодізев [2], В. Г. Костогриз [27], Р. В. Корнилюк [19], С. П. Прасолова [2] та ін. При цьому серед науковців найбільш спірним є визначення економічних наслідків присутності іноземного капіталу у банківській системі, серед яких позитивними вважають: посилення конкурентних відносин між банками, що сприяє розширенню спектра банківських послуг і підвищенню їх якості; фінансове забезпечення реального сектора економіки відповідно до наявних потреб суб'єктів господарювання; оптимізацію інституційної структури вітчизняної банківської системи та підвищення рівня її капіталізації, трансфер сучасних банківських технологій та інновацій. Своєю чергою, серед потенційних загроз для банківської системи найбільш суттєвими є зниження рівня її капіталізації внаслідок відпливу іноземного капіталу, перенесення ризиків країн-інвесторів на вітчизняний банківський сектор (у період банківських криз іноземні банки можуть «експортувати» нестабільність), втрата суверенітету у сфері монетарної політики та ін. Враховуючи масштабність можливих переваг і негативних наслідків у результаті розгортання діяльності іноземних банків на вітчизняному фінансовому ринку, необхідно зробити висновок, що превалювання позитивних змін як для банківської системи, так і для економіки країни в цілому є очевидним. До того ж проникнення іноземних інвесторів в умови відкритого доступу до банківської системи є неминучим, а отже, перед НБУ постає важливе завдання щодо розроблення комплексу дієвих

заходів, спрямованих на запобігання дисбалансам, що можуть виникнути внаслідок коливання частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України. Аналогічні пропозиції наведені й у [13], а частка іноземного капіталу, що є безпечною для банківської системи України, на думку різних учених-економістів, в тому числі й спеціалістів НБУ, не повинна перевищувати 60 %. І. І. Д'яконова [10] також звертає увагу на те, що переваги та недоліки вливання іноземного капіталу до банківських систем є збалансованими за умови забезпечення активної діяльності вітчизняних банків і збереження за ними вагомості частки у банківському секторі країни.

Незважаючи на наявність потенційних ризиків присутності іноземного капіталу у банківській системі України, Т. Д. Гірченко [6, с. 57] зауважує, що для їх нівелювання та подальшого підвищення інвестиційного потенціалу банківської системи та її стимулюючої ролі у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни потрібен системний підхід до регулювання доступу іноземних інвесторів до банківського сектора. Для захисту вітчизняної банківської системи від негативного впливу експансії іноземного капіталу, як зазначають О. В. Дзюблюк та О. М. Владимир [12], необхідним є формування і впровадження такої стратегії її розвитку, що буде орієнтована на регулювання процесів припливу ненадійного та незацікавленого в національному розвитку економіки України капіталу. Своєю чергою, І. Б. Івасів та Р. В. Корнилюк [19, с. 91] акцентують увагу на необхідності диференційованого підходу до моніторингу та регулювання окремих груп іноземних банків із різними рівнями фінансового ризику та потенціалу впливу на банківську систему замість розгляду іноземного банківського капіталу в цілому.

Розглянувши основні переваги та недоліки від присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі та пропозиції дослідників щодо нівелювання негативного впливу на її стан, в контексті оцінювання фінансової стабільності банківської системи доцільним вважається визначити характер зміни частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України як в кризові періоди, так і у періоди економічного зростання. Для цього було проаналізовано динаміку кількості банків із іноземним капіталом і частку їх статутного капіталу у банківській системі у період 2007–2016 рр. (табл. 2).

Аналізуючи динаміку кількості банків із іноземним капіталом, необхідно звернути увагу на те, що після кризи 2008–2009 років близько 10 європейських банків продали свої дочірні банки в Україні або припинили ведення роздрібно-бізнесу. Відповідні тенденції відобразились і на зміні частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків,

Таблиця 2

Динаміка кількості банків із іноземним капіталом у період 2007–2016 рр. [36]

Показник	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Загальна кількість банків із іноземним капіталом	47	53	51	55	53	53	49	51	41	41
Кількість банків зі 100 % іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	19	19	18	18
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків	35	36,7	35,8	40,6	41,9	39,5	34	32,5	43,3	48,84

яка протягом аналізованого періоду була досить мінливою: найнижче значення відповідного показника спостерігалось у 2014 році, а найвищі (більше 40 %) – у 2010–2011 рр. та у 2015–2016 рр. При цьому важливо розуміти, що зростання частки іноземного капіталу у 2015–2016 рр. (до 48,84 %) насамперед було пов'язано із банкрутством 53 банків із вітчизняним капіталом і поповненням капіталу іноземних банків за рахунок зовнішньої фінансової підтримки, яка, на думку багатьох дослідників, у тому числі І. Б. Івасіва та Р. В. Корнилюка [19, с. 89], О. В. Дзюблюка та О. М. Володимир [12, с. 29–32], є важелем стабілізації банківської системи як під час кризи, так і протягом посткризового періоду.

В цілому необхідно зробити висновок, що уповільнення темпів зростання іноземних інвестицій і зниження частки іноземного капіталу є негативним явищем і, як зазначено у «Комплексній програмі розвитку фінансового сектора України до 2020 року» [26], свідчить про наявність системних проблем у фінансовому секторі. О. Соскін [4] також наголошує на тому, що європейські банки виходять із тих країн, де немає прибутку, стабільності й умов для інвестування, а також скорочують свої дочірні структури, які є збитковими. За таких умов показник частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків можна використовувати як один із індикаторів визначення рівня фінансової стабільності банківської системи, а його зниження сигналізує про наявність внутрішніх фінансових диспропорцій і поширення кризових процесів.

Сучасні тенденції збільшення державної частки у банківському капіталі останнім часом викликають багато дискусій. З одного боку держава бере участь у стабілізації діяльності окремих банків і сприяє підвищенню капіталізації банківської системи, а з іншого – державні кошти не завжди використовуються ефективно. Підтримуючи позицію Л. О. Примостки, яка зазначає, що нарощування частки державного банківського капіталу негативно впливає на якість банківських послуг, призводить до заполітизованості банківського сектора та зниження якості кредитних портфелів, провокує неконтрольоване зростання рівня ризиків [39, с. 116], слід зробити висновок, що така тенденція здебільшого негативно позначається на фінансовій стабільності банківської системи, а її позитивний вплив є незначним і має короткостроковий характер. Важливість вирішення завдання щодо зменшення частки державного капіталу в банківському секторі (після націоналізації ПАТ КБ «ПриватБанк» цей показник перевищує 40 %) зазначається і фахівцями НБУ. Так, у Звіті про фінансову стабільність (за червень 2017 року) [18] високу частку державного капіталу віднесено до головних системних проблем вітчизняної банківської системи. З огляду на це виникає необхідність зменшення присутності держави у банківському секторі й оптимізації рівня відповідного показника з урахуванням досвіду європейських країн.

Широкого обговорювання сьогодні набули й питання ідентифікації системно важливих банків і регулювання їх діяльності. Це пов'язано з тим, що фінансова стійкість СВБ напряму впливає на рівень фінансової стабільності банківської системи. Досить вдало з цього приводу висловлюються Ю. І. Онищенко та О. А. Рімко [37, с. 133], які зазначають, що у період кризи крах такої фінансової установи може призвести до дуже глибоких негативних наслідків, як

для банківської системи, так і для всієї економіки в цілому. Прикладом такої ситуації, що похитнула стан банківської системи, є відкликання ліцензії ПАТ «Дельта банк» (відповідно до постанови Правління НБУ від 02.10.2015 № 664), що наприкінці 2014 року за рішенням НБУ було віднесено до категорії системних банків із подальшою пролонгацією цього статусу і на наступний рік.

У вітчизняній і зарубіжній практиці існує велика кількість підходів до визначення системних банків. Так, в Україні перелік СВБ визначається за офіційною методикою НБУ, що представлена у Положенні «Про порядок визначення системно важливих банків» (затверджене Постановою Правління НБУ від 25.12.2014 № 863). Відповідно до цієї методики основними критеріями системної важливості є загальний розмір активів, зобов'язань юридичних і фізичних осіб, об'єм міжбанківського кредитування та об'єм кредитування найважливіших секторів економіки. Проте використання методики НБУ для проведення цього дослідження в контексті визначення фінансової стабільності банківської системи ускладнюється тим, що за аналізований часовий період (2007–2016 рр.) окремі дані для її застосування відсутні у вільному доступі. Зокрема, виникають труднощі для оцінки такого критерію, як напрям діяльності, що передбачає аналіз обсягів кредитів, що надані банком суб'єктам господарювання у промисловість, сільське господарство та будівництво.

Окрім того, в наукових доробках вітчизняних дослідників наведені й авторські пропозиції щодо визначення системно важливих банків, зокрема й такі, що передбачають удосконалення методики НБУ. Так, Ю. І. Онищенко та О. А. Рімко [37, с. 132] перелік критеріїв системної важливості, що наведені у Положенні «Про порядок визначення системно важливих банків», пропонують доповнити такими: розмір статутного капіталу банків, обсяг споживчого кредитування, розмір зовнішніх запозичень банку, резидентність капіталу банку та наявність іноземної материнської структури за межами України.

На думку С. В. Науменкової та В. І. Міщенко [35, с. 191–194], основними критеріями системної значущості вітчизняних банків мають бути їх розміри за обсягом активів і за обсягом залучених депозитів фізичних осіб. При цьому кількісними значеннями критеріїв системної значущості банку можуть бути: віднесення банку до першої групи банків; встановлення критерію мінімальної частки активів для системно значущого банку в розмірі 4–6 % від загальної суми активів всієї банківської системи та частки депозитів фізичних осіб у банку в розмірі 4–5 % від загальної суми депозитів фізичних осіб усієї банківської системи. Л. Л. Катранжи [21] також пропонує вважати банки I та II груп системно важливими.

Ступінь системності банків відповідно до запропонованого у [46] підходу визначається на основі середнього значення коефіцієнтів кореляції показників фінансових результатів найбільших банків України. При цьому О. І. Ястремський та О. Г. Бедратенко зазначають, що результати будуть надійнішими за умови врахування й даних по активах [46, с. 75].

У дисертації В. В. Лавренюка [30] наведено цікавий підхід щодо ідентифікації системно важливих банків, що складається з двох взаємопов'язаних блоків, які поєднують окремі процедури. В межах першого блоку автором [30]

зроблено припущення, що до системних банків потенційно можуть бути віднесені банківські установи, частки активів і зобов'язань яких у банківському секторі перевищують 1 %. В межах другого блоку підходу проведено аналіз діяльності 15 найбільших банків, які склали вибірку потенційно можливих системних фінансово-кредитних установ, за такими критеріями системної важливості: величина (сукупність активів, зважених за ступенем ризику), заміненість (кредити фізичним та юридичним особам), взаємопов'язаність (кошти в інших банках, кошти банків і депозити юридичних осіб), складність (портфель цінних паперів на продаж і до погашення, активи в іноземній валюті, зобов'язання в іноземній валюті), довіра населення (кошти фізичних осіб). Для кожного з відповідних критеріїв системності було встановлено вагові коефіцієнти. У результаті запропонованого підходу В. В. Лавренюком було обґрунтовано перелік СВБ, значення показника системної важливості для яких перевищують граничне (розраховане як середньоарифметичне показник системної важливості банків, для яких рівень цього параметра перевищує 3 %).

Аналіз наявних методик дає можливість зробити висновок, що всі вони здебільшого є схожими. При цьому окремі з підходів ґрунтуються на неактуальному на сьогодні групуванні банків (класифікації НБУ), а інші є занадто маш-

табними й ускладнюються великою кількістю розрахунків. Тому системну важливість банків запропоновано визначати за часткою їх активів у сукупних активах банківського сектора (показник розміру банку,  $P_{pb}$ ). По-перше, це пов'язано з тим, що цей критерій використовується практично у всіх методиках визначення СВБ і йому присвоюється найбільший ваговий коефіцієнт; по-друге, активи банків характеризують масштаби їх діяльності, взаємозв'язок із іншими суб'єктами міжбанківського ринку та реального сектора економіки та напряму залежать від обсягів ресурсної бази банків. Граничну межу відбору СВБ обґрунтовано на основі аналізу часток активів банків (ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Дельта банк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Сбербанк»), які 01.12.2014 р. було анонсовано НБУ як системно важливі у 2015 році. На 01.01.2015 р. питома вага активів кожного із СВБ становила  $\geq 3,5$  %. З урахуванням відповідних пропозицій обґрунтовано перелік СВБ і визначено частки їх активів у сукупних активах банківського сектора (табл. 3).

Порівняння результатів обох підходів (запропонованого авторами та розробленого НБУ) дозволяє зробити висновок про те, що у 2016 році кількість СВБ, які обґрунтовані за показником частки активів, є більшою, ніж за ме-

Таблиця 3

Перелік системно важливих банків України у період 2007–2016 рр.

Кількість СВБ за роками	Перелік СВБ і частки їх активів у сукупних активах банківського сектора*, %	Сукупна частка активів СВБ*, %
2007	6 ПАТ КБ «ПриватБанк», АКБ «Райффайзенбанк Україна», АТ «УкрСиббанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «Укрсоцбанк»	40,5
2008	7 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «КБ «Надра»	41,0
2009	8 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Ощадбанк», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «ОТП Банк», ПАТ «Альфа-Банк»	45,7
2010	7 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк»	43,3
2011	8 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «ВТБ Банк»	48,4
2012	7 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «ВТБ Банк»	43,7
2013	5 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Промінвестбанк»	38,6
2014	5 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Дельта банк», АТ «Райффайзен Банк Аваль»	40,1
2015	8 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Дельта банк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Сбербанк»	54,2
2016	8 ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Сбербанк», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Альфа-Банк»	66,3

\*перелік СВБ і частка їх активів у сукупних активах банківського сектора визначалися щорічно станом на 01 січня за даними балансів банків (за аналогією із методикою НБУ)

Джерело: сформовано авторами за даними НБУ [38]

тодікою НБУ. Так, НБУ останні 2 роки (2016–2017 рр.) до категорії системних банків відносить лише ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресімбанк». Така ситуація не є дивною, оскільки сукупні активи відповідних банків становлять понад 40 % активів усього банківського сектора. Частки активів інших банків, які ідентифіковані за запропонованим підходом як системні, є набагато меншими. Тому в межах розробленого підходу визначені системні банки пропонується об'єднати у групи за типом їх системної важливості – першого та другого порядку (табл. 4). Для

розмежування банків розраховано середнє арифметичне значення показника частки активів системних банків, яке використано як точку відсіку для їх групування.

На основі проведених розрахунків на початку 2016 року ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресімбанк» визначено як банки із системною важливістю першого порядку. У такому разі отримані результати відповідають висновкам НБУ, що свідчить про ґрунтовність авторських пропозицій і можливість їх використання.

Таблиця 4

Розподіл банків України за ступенем їх системної важливості

Роки	Системна важливість першого порядку		Системна важливість другого порядку	
	$P_{пр}$ , %	Перелік банків	$P_{пр}$ , %	Перелік банків
2007	≥ 6,8	ПАТ КБ «ПриватБанк», АКБ «Райффайзен-банк Україна»	< 6,8	АТ «УкрСиббанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «Укрсоцбанк»
2008	≥ 5,9	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк»	< 5,9	ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Укресімбанк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «КБ «Надра»
2009	≥ 5,7	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиб-банк»	< 5,7	АТ «Укресімбанк», АТ «ОТП Банк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Альфа-Банк»
2010	≥ 6,2	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Укресім-банк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль»	< 6,2	АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк»
2011	≥ 6,1	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк»	< 6,1	АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «ВТБ Банк»
2012	≥ 6,2	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресім-банк»	< 6,2	АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «ВТБ Банк»
2013	≥ 7,7	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк»	< 7,7	АТ «Укресімбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Промінвестбанк»
2014	≥ 8,0	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк»	< 8,0	АТ «Укресімбанк», ПАТ «Дельта банк», АТ «Райффайзен Банк Аваль»
2015	≥ 6,8	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк»	< 6,8	ПАТ «Дельта банк», ПАТ «Промінвестбанк», ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Сбербанк»
2016	≥ 8,3	ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк»	< 8,3	ПАТ «Укрсоцбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Сбербанк», АТ «УкрСиббанк», ПАТ «Альфа-Банк»

Оцінювання діяльності обґрунтованих СВБ з точки зору їх впливу на фінансову стабільність банківської системи запропоновано здійснювати за такими показниками: фінансової стабільності СВБ (значущість першого та другого порядку), рівень довіри населення до СВБ і рівень якості їх кредитних портфелів. При цьому оцінку фінансової стабільності СВБ вважається здійснювати за методикою Z-score А. Д. Роя, перевагами якої є доступність статистичної інформації для розрахунку відповідного індикатора та відносна простота його використання:

$$Z = \frac{\mu + k}{\sigma},$$

де  $\mu$  – середнє значення показника прибутковості активів за рік (розраховується за даними квартальної звітності);  
 $k$  – відношення власного капіталу до сукупних активів на кінець року;

$\sigma$  – стандартне відхилення показника рентабельності активів.

Оскільки кількість системних банків у кожному році є різною, для отримання узагальнених результатів z-оцінки їх фінансової стабільності використовувались усереднені значення активів, прибутку та капіталу у кожній групі. Слід зазначити, що відповідні розрахунки доцільно здійснювати й окремо для кожного із системно важливих банків, що дозволить проводити їх ранжування за рівнем фінансової стійкості й ідентифікувати ті з них, діяльність яких може дестабілізувати банківську систему; вжити превентивних заходів щодо пом'якшення негативного впливу на її стан.

З урахуванням усіх розглянутих пропозицій щодо доцільності врахування властивості емерджентності банківської системи при оцінюванні її фінансової стабільності сформовано перелік показників для оцінки, а також визначено методи їх згортки та шкалювання (рис. 1).



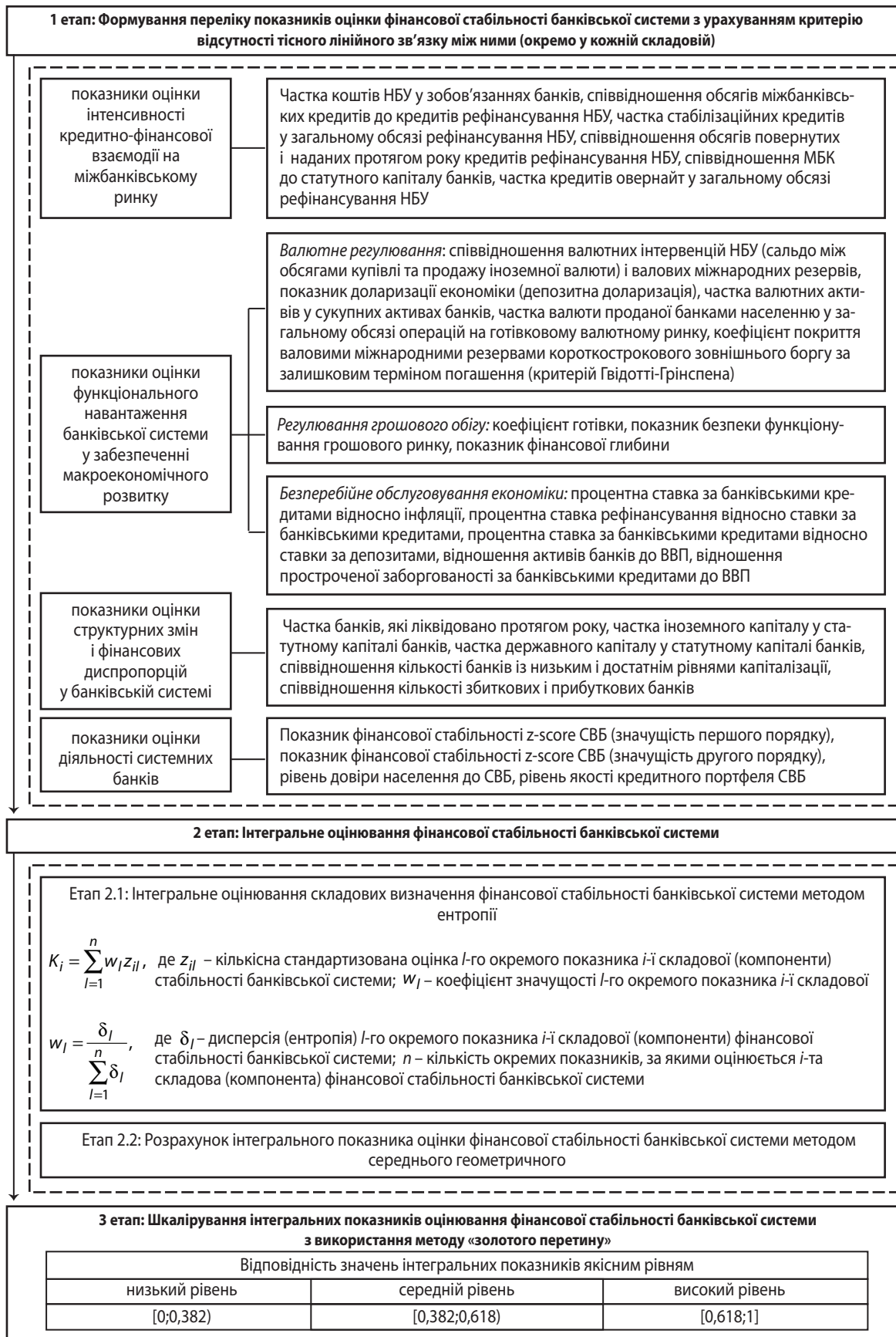


Рис. 1. Етапи методичного підходу до оцінювання фінансової стабільності банківської системи з урахуванням властивості емерджентності

Так, на першому етапі запропонованого методичного підходу із первинної вибірки обґрунтованих показників з метою уникнення дублювання інформації виключено індикатори (12 із 40), між якими за розрахованими коефіцієнтами парної кореляції виявлено тісні лінійні зв'язки.

Зведення множини індикаторів до комплексного показника з подальшим розмежуванням його значень на якісні рівні – високий, середній, низький здійснено відповідно до другого та третього етапів підходу, результати реалізації яких наведено в табл. 5.

Проведені розрахунки та зіставлення інтегральних показників оцінки фінансової стабільності банківської системи України з якісними рівнями дозволили зробити такі висновки. За аналізований період банківська система України двічі знаходилась у стані кризи. При цьому дисбаланси 2014–2015 рр. були більш масштабними порівняно з депресивним станом банківської системи під час світової

фінансової кризи. Одними із значущих факторів, що призвели до таких негативних наслідків, зокрема у 2015 році, стали неплатоспроможність ПАТ «Дельта банк» та погіршення фінансової стійкості інших банків із системною значущістю другого порядку (значення показника фінансової стабільності z-score цієї групи банків було від'ємним). Найбільш стабільний стан вітчизняної банківської системи (враховуючи часовий горизонт, який охоплено аналітичним дослідженням) був характерний для 2007 року, а в посткризовий період 2010–2013 рр. кількісні значення інтегрального показника оцінки її фінансової стабільності відповідали середньому рівню з подальшою тенденцією до їх зниження, що в такому разі підтверджує циклічність банківських криз.

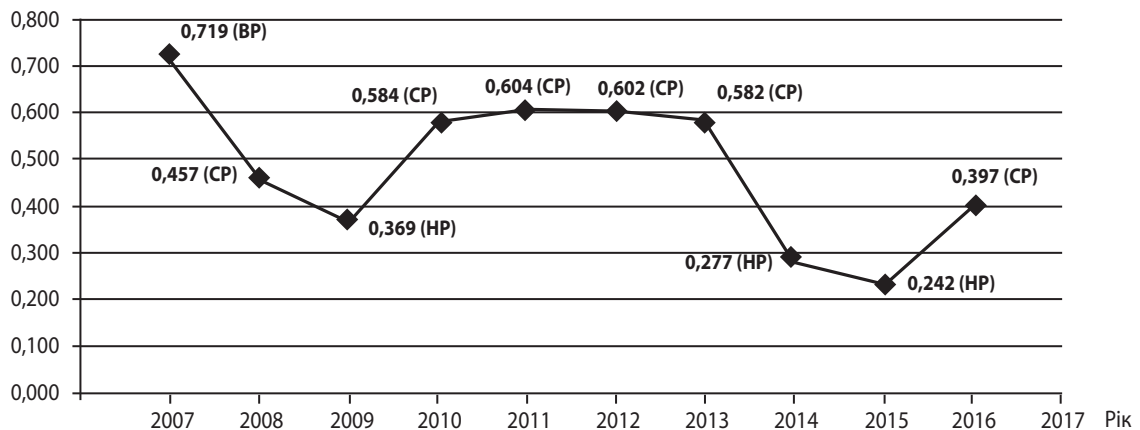
**Висновок.** Підсумовуючи, необхідно зазначити, що запропонований методичний підхід до оцінювання фінансової стабільності банківської системи має ряд сутте-

Таблиця 5

Результати оцінки фінансової стабільності банківської системи України протягом 2007–2016 рр.

Назва показника	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
	Кількісні значення інтегральних показників і їх відповідність якісним рівням									
Інтегральний показник оцінки інтенсивності кредитно-фінансової взаємодії на міжбанківському ринку	0,751	0,197	0,335	0,690	0,662	0,510	0,556	0,332	0,406	0,589
	BP	HP	HP	BP	BP	CP	CP	HP	CP	CP
Інтегральний показник оцінки функціонального навантаження банківської системи у забезпеченні макроекономічного розвитку	0,653	0,522	0,327	0,445	0,549	0,494	0,573	0,300	0,410	0,454
	BP	CP	HP	CP	CP	CP	CP	HP	CP	CP
Інтегральний показник оцінки структурних змін і фінансових диспропорцій у банківській системі	0,828	0,824	0,465	0,598	0,592	0,663	0,520	0,173	0,467	0,437
	BP	BP	CP	CP	CP	BP	CP	HP	CP	CP
Інтегральний показник оцінки діяльності системних банків	0,657	0,515	0,365	0,634	0,621	0,787	0,691	0,344	0,044	0,213
	BP	CP	HP	BP	BP	BP	BP	HP	HP	HP

Значення загального інтегрального показника оцінки фінансової стабільності банківської системи



Примітка: BP, CP та HP – високий, середній та низький якісні рівні кількісних значень інтегральних показників оцінки фінансової стабільності банківської системи

вих переваг. По-перше, обґрунтовані індикатори не тільки достатньо повно охоплюють усі найважливіші аспекти з позиції системного підходу та властивості емерджентності банківської системи (функціональне навантаження; внутрішні зв'язки між елементами; різновалентність фінансових процесів, що спричиняють структурні зміни та фінансові диспропорції; наявність системних ефектів), але і є чутливими до дестабілізуючих імпульсів і сигналізують про настання кризи. По-друге, використання запропонованого інструментарію щодо якісної інтерпретації кількісної оцінки фінансової стабільності банківської системи дозволяє виявляти джерела поширення ризиків і розробляти за необхідністю комплекс дієвих регулюючих заходів відповідно до визначеного її рівня (низького, середнього чи високого).

## ЛІТЕРАТУРА

- Chmutova I., Biliaieva V. Indicators of Financial Stability of the Ukrainian Banking System. *International Journal of Managerial Studies and Research (IJMSR)*. 2015. Vol. 3. Issue 7. P. 95–103.
- Yehorycheva S., Kolodiziev O., Prasolova S. Actual Problems of the Ukraine's Banking System Capital Stability Management. *Banks and Bank Systems*. 2017. Vol. 12. P. 60–67.
- Бублик Є. О. Підвищення ролі міжбанківського кредитування як інструмент стабілізації банківської системи України. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2014. № 2014. С. 12–15.
- Вихід іноземного капіталу з банківської системи України призведе до її занепаду // Українські національні новини. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/exclusive/566836-vihidinozemnogo-kapitalu-z-bankivskoyisistemi-ukrayini-prizvede-do-yiyi-zanepadu-%E2%80%93o.soskin>
- Вовчак О. Д., Миськів Г. В. Діяльність вітчизняних кредиторів на кредитному ринку України. *Фінансовий простір*. 2015. № 1 (17). С. 76–82.
- Гірченко Т. Д., Сердюкова О. І. Іноземний капітал у банківському секторі України: вплив, наслідки та перспективи. *European cooperation*. 2016. Vol. 5 (12). P. 45–61.
- Глосарій термінів банківської діяльності // Національний банк України: офіц. сайт. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=124734&cat\\_id=124733](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=124734&cat_id=124733)
- Гроші і кредит/за заг. ред. М. І. Савлука. Київ: КНЕУ, 2006. 744 с.
- Д'яконова І. І. Методологічні засади розвитку банківського нагляду на базі системної організації банківської діяльності: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08. Суми, 2008. 395 с.
- Д'яконова І. І. Іноземний капітал у банківській системі України: реалізація системних принципів. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2013. Вип. 37. С. 6–15.
- Дзюблюк О. В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки. Львів: Поліграфкнига, 2000. 512 с.
- Дзюблюк О., Владимир О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 5. С. 26–33.
- Дмитренко М. Г., Жежерун Ю. В. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківського сектора України. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 13–20.
- Довгань Ж. Вплив іноземного капіталу на фінансову стійкість банківської системи. *Світ фінансів*. 2013. № 1. С. 29–37.
- Єгоричева С. Б., Прасолова С. П. Аналіз ролі рефінансування в забезпеченні фінансової безпеки банківської системи України. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 2 (188). С. 249–259.
- Жулінська К. М. Ефективність дії грошово-кредитного механізму на економічну динаміку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2012. 21 с.
- Затварська О. О. Банківська система України та основні напрями її розвитку: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01. Київ, 2004. 16 с.
- Звіт про фінансову стабільність // Національний банк України: офіц. сайт. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>
- Івасів І. Б., Корнилюк Р. В. Вплив іноземних банків на банківську систему України. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 10. С. 84–91.
- Карчева Г. Т. Оцінка ефективності управління активами і пасивами банків України. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 1. С. 59–73.
- Катранжи Л. Л. Фінансовий механізм формування банківського капіталу: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Краматорськ, 2015. 20 с.
- Коваленко В. В. Нова парадигма розвитку вітчизняної банківської системи. *Економічні науки*. Серія: Облік і фінанси. 2012. Вип. 9 (4). С. 166–178.
- Коваленко В., Гаркуша Ю. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 9. С. 35–40.
- Коваленко В. В. Вплив іноземного капіталу на фінансову стабільність банківської системи. URL: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2015-1/16.pdf>
- Колодізев О. М. Використання показників інтенсивності кредитно-фінансової взаємодії суб'єктів міжбанківського ринку для ідентифікації кризи банківської системи // Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця: тези доп. Міжнар. наук. конф. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. С. 356–359.
- Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 року // Національний банк України: офіц. сайт. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
- Костоґриз В. Г., Беззубенко Ю. В. Іноземний капітал в банківській системі України: сучасна проблематика. *Фінансовий простір*. 2012. № 2 (6). С. 91–98.
- Кузьмак О. М. Дієвість міжбанківських кредитів у розвитку банківської системи: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Тернопіль, 2008. 20 с.
- Кузьмак О. М. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи шляхом рефінансування. *Наукові записки*. Серія «Економіка». 2010. Вип. 13. С. 287–294.
- Лавренюк В. В. Системно важливі банки та їх вплив на стабільність банківської системи: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2016. 233 с.
- Лесик В. О. Оцінювання фінансової стабільності банківської системи з урахуванням властивості емерджентності. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3. С. 294–301.
- Міщенко В. І., Сомик А. В. та ін. Ліквідність банківської системи України: науково-аналітичні матеріали. Вип. 12. Київ: Центр наук. досл. НБУ, 2008. 180 с.
- Міщенко В., Малютін О. Інструментальне забезпечення стабільності банківської системи на основі розробки агре-

гованого індексу. *Вісник Національного банку України*. 2015. № 4. С. 32–37.

34. Міщенко С. В. Проблеми забезпечення ліквідності банків на основі використання механізмів рефінансування. *Фінанси України*. 2009. № 7. С. 75–88.

35. Науменкова С. В., Міщенко В. І. Поняття системного ризику та підходи до визначення системно значущих банків. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий економічний простір*. 2014. Вип. 1 (105). С. 186–196.

36. Окремі дані про депозитні корпорації (крім Національного банку України) // Національний банк України: офіц. сайт. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable\\_article.jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art\\_id=27843415&showTitle=true](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article.jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art_id=27843415&showTitle=true)

37. Онищенко Ю. І., Рімко О. А. Підходи до визначення системних банків в національних банківських системах. *Економічні студії*. 2016. № 2 (10). С. 129–135.

38. Основні показники діяльності банків України за 2007–2016 рр. // Національний банк України: офіц. сайт. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat\\_id=74208](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208)

39. Примостка Л. О. Державний капітал в банківській системі України. *Фінанси, облік і аудит*. 2014. Вип. 2. С. 107–119.

40. Результати проведення операцій Національного банку України з регулювання ліквідності банків // Національний банк України: офіц. сайт. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable\\_article.jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art\\_id=27843415&showTitle=true](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article.jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art_id=27843415&showTitle=true)

41. Річні звіти НБУ // Національний банк України: офіц. сайт. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=15727773&cat\\_id=36450](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15727773&cat_id=36450)

42. Стойка В. С. Теоретичні підходи до визначення сутності банківської системи та її ролі в економіці країни. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка. 2010. Вип. 30. С. 202–209.

43. Стратегія розвитку банківської системи 2016–2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізація економіки». URL: [http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit\\_Economics\\_Department/afedra+bankspravi/proekt\\_strategii.pdf](http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategii.pdf)

44. Хайлук С. О. Використання байесівського підходу до оцінки ефективності банківської системи. *Проблеми економіки*. 2012. № 2. С. 75–77.

45. Шепель Є. В. Рефінансування як одна із форм підтримки ліквідності банків України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 7. С. 772–775.

46. Ястремський О. І., Бедратенко О. Г. Моделювання системного ризику в часовому вимірі в банківській системі України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 4 (69). С. 67–77.

## REFERENCES

Bublyk, Ye. O. "Pidvyshchennia roli mizhbankivskoho kredytuvannia yak instrument stabilizatsii bankivskoi systemy Ukrainy" [Enhancing the role of interbank lending as a tool stabilizing the banking system of Ukraine]. *Visnyk Instytutu ekonomiky ta prohnozuvannia*, no. 2014 (2014): 12–15.

Chmutova, I., and Biliaieva, V. "Indicators of Financial Stability of the Ukrainian Banking System" *International Journal of Managerial Studies and Research (IJMSR)* vol. 3, no. 7 (2015): 95–103.

Diakonova, I. I. "Metodolohichni zasady rozvytku bankivskoho nahliadu na bazi systemnoi orhanizatsii bankivskoi diialnosti" [Methodological bases of development of banking supervision

based on system of organization of banking activities]. *dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.08*, 2008.

Diakonova, I. I. "Inozemnyi kapital u bankivskii systemi Ukrainy: realizatsiia systemnykh pryntsyypiv" [Foreign capital in the banking system of Ukraine: implementation of system principles]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, no. 37 (2013): 6–15.

Dziubliuk, O. V. *Orhanizatsiia hroshovo-kredytnykh vidnosyn suspilstva v umovakh rynkovoho reformuvannia ekonomiky* [The organization of monetary relations companies in the conditions of market reforming of economy]. Lviv: Polihrafknyha, 2000.

Dziubliuk, O., and Vladymyr, O. "Inozemnyi kapital u bankivskii systemi Ukrainy: vplyv na rozvytok valiutnoho rynku ta diialnist bankiv" [Foreign capital in the banking system of Ukraine: influence on the development of the currency market and banking]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 5 (2014): 26–33.

Dmytrenko, M. H., and Zhezherun, Yu. V. "Vplyv inozemnoho kapitalu na rozvytok bankivskoho sektora Ukrainy" [The impact of foreign capital on the banking sector of Ukraine]. *Finansovy prostrir*, no. 2 (2015): 13–20.

Dovhan, Zh. "Vplyv inozemnoho kapitalu na finansovu stiikist bankivskoi systemy" [The impact of foreign capital on the financial stability of the banking system]. *Svit finansiv*, no. 1 (2013): 29–37.

Hirchenko, T. D., and Serdiukova, O. I. "Inozemnyi kapital u bankivskomu sektori Ukrainy: vplyv, naslidky ta perspektyvy" [Foreign capital in Ukraine's banking sector: impact, consequences and prospects]. *European cooperation* vol. 5 (12) (2016): 45–61.

"Hlosarii terminiv bankivskoi diialnosti" [Glossary of banking activities]. *Natsionalnyi bank Ukrainy: ofits. sait*. [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=124734&cat\\_id=124733](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=124734&cat_id=124733)

*Hroshi i kredyt* [Money and credit]. Kyiv: KNEU, 2006.

Ivasiv, I. B., and Kornyluk, R. V. "Vplyv inozemnykh bankiv na bankivsku systemu Ukrainy" [The impact of foreign banks on the banking system of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 10 (2011): 84–91.

Karcheva, H. T. "Otsinka efektyvnosti upravlinnia aktyvamy i pasyvamy bankiv Ukrainy" [Assessment of effectiveness of assets management and liabilities of banks of Ukraine]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1 (2011): 59–73.

Katranzhy, L. L. "Finansovyi mekhanizm formuvannia bankivskoho kapitalu" [Financial mechanism for the formation of the banking capital]. *avtooref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2015.

Kovalenko, V. V. "Nova paradyhma rozvytku vitchyznianoi bankivskoi systemy" [A new paradigm of development of the domestic banking system]. *Ekonomichni nauky. Seriia: Oblik i finansy*, no. 9 (4) (2012): 166–178.

Kovalenko, V., and Harkusha, Yu. "Teoretychni ta metodychni pidkhody do otsiniuvannia finansovoi stabilnosti bankivskoi systemy" [Theoretical and methodological approaches to assessing the financial stability of the banking system]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 9 (2013): 35–40.

Kovalenko, V. V. "Vplyv inozemnoho kapitalu na finansovu stabilnist bankivskoi systemy" [The impact of foreign capital on the financial stability of the banking system]. <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2015-1/16.pdf>

Kolodiziev, O. M. "Vykorystannia pokaznykiv intensyvnosti kredytno-finansovoi vzaïemodii subiektiv mizhbankivskoho rynku dlia identyfikatsii kryzy bankivskoi systemy" [The use of intensity indicators of credit and financial cooperation of the constituent entities of the interbank market to identify the banking crisis]. *Ekonomichni rozvytok i spadshchyna Semena Kuznetsia*. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia, 2017. 356–359.



- "Kompleksna prohrama rozvytku finansovoho sektora Ukrainy do 2020 roku" [A comprehensive program of development of the financial sector of Ukraine till 2020]. Natsionalnyi bank Ukrainy: ofits. sait. <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
- Kostohryz, V. H., and Bezzubenko, Yu. V. "Inozemnyi kapital v bankivskii systemi Ukrainy: suchasna problematyka" [Foreign capital in Ukrainian banking system: a modern perspective]. *Finansovy prostir*, no. 2 (6) (2012): 91-98.
- Kuzmak, O. M. "Diievist mizhbankivskykh kredyvit u rozvytku bankivskoi systemy" [The effectiveness of inter-Bank credits in the development of the banking system]. *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2008.
- Kuzmak, O. M. "Zabezpechennia finansovoi stiikosti bankivskoi systemy shliakhom refinansuvannia" [Ensuring the financial stability of the banking system by refinancing]. *Naukovi zapysky. Seriia «Ekonomika»*, no. 13 (2010): 287-294.
- Khailuk, S. O. "Vykorystannia baiesivskoho pidkhotu do ot-sinky efektyvnosti bankivskoi systemy" [The use of the Bayesian approach to the estimation of efficiency of the banking system]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2012): 75-77.
- Lavreniuk, V. V. "Systemno vazhlyvi banky ta yikh vplyv na stabilnist bankivskoi systemy" [Systemically important banks and their impact on the stability of the banking system]. *dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2016.
- Lesyk, V. O. "Otsiniuvannia finansovoi stabilnosti bankivskoi systemy z urakhuvanniam vlastyvoli emerzhentnosti" [Assessing the financial stability of the banking system given the properties of emergence]. *Biznes Inform*, no. 3 (2017): 294-301.
- Mishchenko, V. I. et al. *Likvidnist bankivskoi systemy Ukrainy: naukovo-analitychni materialy* [The liquidity of the banking system of Ukraine: analytical materials]. Kyiv: Tsentri nauk. dosl. NBU, 2008.
- Mishchenko, V., and Maliutin, O. "Instrumentalne zabezpechennia stabilnosti bankivskoi systemy na osnovi rozrobky ahrehovanoho indeksu" [Instrumental stability of the banking system on the basis of the aggregated index]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 4 (2015): 32-37.
- Mishchenko, S. V. "Problemy zabezpechennia likvidnosti bankiv na osnovi vykorystannia mekhanizmiv refinansuvannia" [The problem of providing liquidity through the use of mechanisms of refinancing]. *Finansy Ukrainy*, no. 7 (2009): 75-88.
- Naumenkova, S. V., and Mishchenko, V. I. "Poniattia systemnoho ryzyku ta pidkhody do vyznachennia systemno znachushchykh bankiv" [The concept of systemic risk and approaches to defining systemically important banks]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Problemy intehratsii Ukrainy u svitovyi ekonomichnyi prostir*, no. 1 (105) (2014): 186-196.
- "Okremi dani pro depozytni korporatsii (krim Natsionalnoho banku Ukrainy)" [Separate data on Depository corporations (except National Bank of Ukraine)]. Natsionalnyi bank Ukrainy: ofits. sait. [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable\\_article;jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art\\_id=27843415&showTitle=true](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art_id=27843415&showTitle=true)
- Onyshchenko, Yu. I., and Rimko, O. A. "Pidkhody do vyznachennia systemnykh bankiv v natsionalnykh bankivskykh systemakh" [Approaches to the definition of systemic banks in the national banking system]. *Ekonomichni studii*, no. 2 (10) (2016): 129-135.
- "Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv Ukrainy za 2007-2016 rr." [Main indicators of activities of banks of Ukraine for 2007-2016]. Natsionalnyi bank Ukrainy: ofits. sait. [https://bank.gov.ua/control/uk/>publish/category?cat\\_id=74208](https://bank.gov.ua/control/uk/>publish/category?cat_id=74208)
- Prymostka, L. O. "Derzhavnyi kapital v bankivskii systemi Ukrainy" [Public capital in the banking system of Ukraine]. *Finansy, oblik i audyt*, no. 2 (2014): 107-119.
- "Rezultaty provedennia operatsii Natsionalnoho banku Ukrainy z rehuliuвання likvidnosti bankiv" [The results of operations of the National Bank of Ukraine on regulation of banks liquidity]. Natsionalnyi bank Ukrainy: ofits. sait. [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable\\_article;jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art\\_id=27843415&showTitle=true](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art_id=27843415&showTitle=true)
- "Richni zvity NBU" [Annual reports of the NBU]. Natsionalnyi bank Ukrainy: ofits. sait. [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=15727773&cat\\_id=36450](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15727773&cat_id=36450).
- Stoika, V. S. "Teoretychni pidkhody do vyznachennia сут-nosti bankivskoi systemy ta ii roli v ekonomitsi krainy" [Theoretical approaches to definition of essence banking system and its role in the economy]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Ekonomika*, no. 30 (2010): 202-209.
- "Stratehiia rozvytku bankivskoi systemy 2016-2020: «Synerhiia rozvytku bankiv ta industrializatsiia ekonomiky»" [Development strategy of the banking system 2016-2020: «synergy of development of banks and industrialization of the economy»]. [http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit\\_Economics\\_Department/afedra+bankspravi/proekt\\_strategi.pdf](http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategi.pdf).
- Shepel, I. E. V. "Refinansuvannia iak odna iz form pidtrymky likvidnosti bankiv Ukrainy" [Refinance as a form of support of liquidity of banks of Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 7 (2015): 772-775.
- "Vykhid inozemnoho kapitalu z bankivskoi systemy Ukrainy pryvede do yii zanepadu" [The exit of foreign capital from the banking system of Ukraine will lead to its decline]. *Ukrainski natsionalni novyny*. <http://www.unn.com.ua/uk/exclusive/566836-vihidinozemnogo-kapitalu-z-bankivskoyisistemi-ukrayini-prizvede-do-yiyi-zanepadu-%E2%80%93o.soskin>
- Vovchak, O. D., and Myskiv, H. V. "Diialnist vitchyznianskykh kredytoriv na kredytnomu rynku Ukrainy" [Activities of domestic creditors in the credit market of Ukraine]. *Finansovy prostir*, no. 1 (17) (2015): 76-82.
- Yehorycheva, S. B., and Prasolova, S. P. "Analiz roli refinansuvannia v zabezpechenni finansovoi bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy" [Analysis of the role of refinancing to ensure the financial security of the banking system of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 2 (188) (2017): 249-259.
- Yehorycheva, S., Kolodiziev, O., and Prasolova, S. "Actual Problems of the Ukraine's Banking System Capital Stability Management" *Banks and Bank Systems* vol. 12 (2017): 60-67.
- Yastremskyi, O. I., and Bedratenko, O. H. "Modeliuвання systemnoho ryzyku v chasovomu vymiri v bankivskii systemi Ukrainy" [Modeling systemic risk in the time dimension in the banking system of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 4 (69) (2013): 67-77.
- Zhulinska, K. M. "Efektyvnist dii hroshovo-kredytnoho mekhanizmu na ekonomichnu dynamiku" [The effectiveness of the monetary mechanism on economic dynamics]. *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2012.
- Zatvarska, O. O. "Bankivska systema Ukrainy ta osnovni napriamy yii rozvytku" [The banking system of Ukraine and the main directions of its development]. *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.04.01*, 2004.
- "Zvit pro finansovu stabilnist" [The financial stability report]. Natsionalnyi bank Ukrainy: ofits. sait. <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>